

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2012 | Vol. 4 | No. 1 | ISSN 1803-8220

LINEK, Lukáš. (2012). Vliv volební účasti na zisky politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny. *Acta Politologica* 4, 1, 1-17. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

Vliv volební účasti na zisky politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny

Lukáš Linek¹

Abstract:

This paper analyses the partisan effect of turnout in the national elections in the Czech Republic in 2006 and 2010. The study utilizes the conventional (compositional) model and two-step defection model as the frameworks for the analysis. The analysis uses individual level data. After introduction of the main individual-level research strategies, it uses three ways of analysing partisan effects of turnout based on Highton-Wolfinger (2001), McAllister-Mughan (1986) and Pettersena-Rose (2007). The results show that higher turnout is advantageous for the parties whose voters lack strong party identification (ČSSD, Green Party, Public Affairs). On the other hand, it brings lower gains to parties with disciplined electorate (especially ODS, but also KDU-ČSL and KSČM). Generally, the partisan effects are context dependent and the main drivers of it seem to be (1) social inequalities in turnout and party choice, and (2) the intensity of party identification.

Keywords: *election turnout, partisan effects of turnout, party choice*

1. Úvod

Jak by dopadly sněmovní volby v roce 2010, kdyby byla volební účast přes 70 procent? Anebo kdyby byla pouze 58 procent jako v roce 2002? Které politické strany by získaly za situace vyšší nebo nižší volební účasti? Podobné otázky – pouze s odlišným obsazením politických stran – diskutují američtí a britští politologové už několik desetiletí. V Česku se tato otázka téměř vůbec neřeší [viz Linek 2007]. Do běžného povědomí se tu nicméně dostala tvrzení, že komunističtí voliči přijdou k volbám vždycky nebo že sociální demokracie nemá loajální voliče. Tato tvrzení explicitně obsahují vnímání odlišné pravděpodobnosti volební účasti voličů jednotlivých stran a v případě komunistické strany poskytují odpověď na výše uvedené otázky: KSČM by získala při nižší volební účasti. Důležitější je ale obecnější odpověď na otázku, co ovlivňuje to, která strana získá na vyšší či nižší volební účasti.

Teorie vlivu volební účasti na zisky politických stran je nedostatečně vyvinutá. Většina textů bere jako své východisko tzv. konvenční model, který je založen na odlišné (sociální) struktuře voličů a nevoličů: potenciál volební podpory levicových stran je mnohem větší než potenciál pravicových stran vzhledem k většímu zastoupení nízkostatusových skupin

¹ PhDr. Lukáš Linek, PhD., je vědeckým pracovníkem v Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i., Jilská 1, 110 00 Praha 1 (e-mail: lukas.linek@soc.cas.cz) a odborným asistentem na Katedře sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, U Kříže 8, 158 00 Praha 5 – Jinonice.

Tato studie vznikla na základě podpory Grantové agentury ČR, projekt „Kontinuita a změna ve volebním chování v České republice v letech 1990-2009“ (grant č. P408/10/0584). Autor děkuje oběma recenzentům za cenné připomínky.

ve společnosti. Tento model totiž vychází z dominantních zjištění výzkumů volebního chování: sociální třída jedince ovlivňuje jak jeho volební účast, tak volbu strany. Volební účast je systematicky závislá na vzdělání, příjmu a ekonomické aktivitě s tím, že skupiny s nižším statusem se voleb účastní v menší míře [Wolfinger, Rosenstone 1980; Blais 2007]. Zároveň jsou hodnoty volební účasti nízkostatusových skupin variabilnější v čase než v případě vysokostatusových skupin. Volba strany bývala hodně (v současné době již méně) určována třídními charakteristikami, přičemž skupiny s nižším statusem hlasují pro levici a ty s vyšším statusem pro pravici [Knutsen 2006, 2007; pro český případ viz Smith, Matějů 2011]. Při vyšší volební účasti by tak měly levicové strany získávat větší podporu. Například Pacek a Radcliff [1995] ukázali, že s vyšší volební účastí roste podpora levicových stran, s tím, že v zemích, kde je volba strany hodně ovlivněna třídní pozicí jedince, je tento efekt mnohem silnější.

Bez ohledu na jejich třídní složení mohou mít voliči jednotlivých stran odlišné pravděpodobnosti volební účasti, což je způsobeno především jejich odlišností z hlediska intenzity stranické identifikace. Pravděpodobnost, s níž bude jedinec hlasovat pro stranu, resp. s níž se zúčastní voleb, je základem tzv. revizionistického modelu, který představil DeNardo [1980]. Tento model využívá dvou faktorů, které ovlivňují vztah volební účasti k ziskům politických stran: (1) strukturální efekt, tedy složení elektorátu z hlediska podpory jednotlivých stran; (2) efekt defekce, tedy míru, s níž jsou voliči jednotlivých stran náchylní k hlasování pro jiné strany. První faktor je vlastně ztělesněním konvenčního modelu a hovoří o tom, že potenciál volební podpory levicových stran je mnohem větší než potenciál pravicových stran vzhledem k většímu zastoupení nízkostatusových skupin ve společnosti. Druhý faktor se týká pravděpodobnosti hlasování pro danou stranu. DeNardo rozdělil voliče na tzv. jádrové a periferní, kdy jádroví voliči mají silnou stranickou identifikaci a hlasují pravidelně pro svou stranu, zatímco periferní voliči mají identifikaci se stranou mnohem slabší a lze u nich v mnohem větší míře očekávat nejen nepravidelnou volební účast, ale i neloajalitu při hlasování ve volbách. S rostoucí volební účastí zároveň dochází mezi voliči k nárůstu podílu osob, které jsou neloajální ke své straně. Proto může nastat při vysoké volební účasti situace, kdy ačkoli strukturálně by měla mít levicová strana větší podporu, pravicová strana vyhraje díky vysoké míře defekce levicových voličů k pravicovým stranám. Efekt defekce totiž může být mnohem silnější než strukturální efekt.

DeNardo upozornil na to, že vliv volební účasti na zisky politických stran nemusí být stejný ve více zemích (jak naznačuje klasický model), ale že tento efekt je vlastně závislý na kontextu. Vliv kontextu na efekt volební účasti na zisky politických stran ukázali i Martinez a Gill [2006], kteří konvenční model, jenž využívá třídní či statusové charakteristiky lidí, převyprávěli jako model, který využívá věk, který v jimi analyzovaném případě ovlivňuje jak míru volební účasti, tak i volbu stranu. Ať už jsou faktorem v pozadí efektů volební účasti na zisky politických stran třídní či věkové nerovnosti při účasti a volbě stran nebo odlišnost v intenzitě vazeb na jednotlivé strany, mohou být důsledky odlišné výše volební účasti významné, především jsou-li výsledky voleb těsné [viz Citrin et al. 2003; Brunell, DiNardo 2004; Martinez, Gill 2005; Bernhagen, Marsh 2007; van der Eijk, van Egmond 2007].

Zkoumat vliv volební účasti na zisky stran nabývá na významu nejen v situaci těsných volebních výsledků, ale i v kontextu klesající volební účasti. Za situace 90-ti procentní či ještě vyšší volební účasti bude podreprezentace skupin s nižším sociálním statusem, kteří většinou tvoří nevoliče, malá, neboť voleb se účastní téměř všichni oprávnění voliči. Naopak při nižší volební účasti lze logicky očekávat větší nerovnosti v účasti, a tedy i zkreslení ve složení parlamentů, vlád a zprostředkovaně i v obsahu veřejných politik oproti ideálu založeném

na rovnosti jednotlivých sociálních skupin ve volební účasti [Lijphart 1997]. Nepřímý efekt volební účasti na obsah veřejných politik se zvyšuje s tím, jak klesá volební účast, neboť při nižší úrovni účasti bývá participace jednotlivých sociálních skupin na volbách mnohem více nerovnoměrná než při vysoké účasti [Wattenberg 2002; Lijphart 1997]. A volební účast postupně klesá ve všech evropských státech a ve všech dlouhodobých demokraciích. Česko není výjimkou a volební účast v něm v posledních třech volbách nepřesáhla dvě třetiny oprávněných voličů.

V této studii proto na českém případě analyzuji, jaký vliv měla úroveň volební účasti na zisky jednotlivých politických stran, resp. zkoumám, jaké by byly volební výsledky za odlišných úrovní volební účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny 2006 a 2010. Prozkoumám kontrafaktuální a hypotetickou otázku po tom, jak by dopadly volby, kdyby volební účast byla jiná, ať už vyšší nebo nižší. Nejprve představím základní strategie výzkumu vlivu volební účasti na zisky jednotlivých stran. Poté představím způsob zkoumání vlivu volební účasti na volební zisky stran, který je založen výhradně na analýze dat z individuální úrovně. V další části budu prezentovat výsledky analýz. Na závěr budou posouzeny výhody a omezení jednotlivých přístupů a důsledky uvedených zjištění pro české politické strany a pro teorii vlivu volební účasti na zisky politických stran.

2. Způsob zkoumání vlivu volební účasti na zisky jednotlivých stran

Existují dva základní způsoby analýz vlivu volební účasti na zisky politických stran. První způsob využívá agregovaných dat a je založen většinou na regresní analýze, kde závislou proměnnou je zisk politické strany a nezávislou proměnnou volební účast. Často ještě do analýzy vstupují různé kontrolní proměnné jako čas, hospodářská situace země, volební systém, účast strany ve vládě a dichotomické proměnné označující územní jednotky [DeNardo 1980, 1986; Nagel, McNulty 1996, 2000; Pacek, Radcliff 1995; Bohrer, Pacek, Radcliff 2000; Tucker, Vedlitz 1986; v češtině viz Linek 2007]. Druhý typ analýz je založen na individuálních datech, která jsou využita ke dvěma základním úlohám, a to k modelování hypotetických výsledků voleb: (1) při nižší než skutečné volební účasti [McAllister, Mughan 1986]; a (2) při existenci vyšší než skutečné (často stoprocentní) volební účasti [Citrin, Schickler, Sides 2003; Brunell, DiNardo 2004; Bernhagen, Marsh 2007; přehledově též Pettersen, Rose 2007: 575-576].² V obou případech jsou k modelování využívány vlastnosti jednotlivců, které ovlivňují volební účast a výběr strany, především socio-demografické charakteristiky a politické postoje. Pro všechny tyto typy analýz zároveň platí, že mohou využívat regionální, národní a mezinárodní data o volební účasti a podpoře stran a zároveň mohou být jak studii jednoho časového okamžiku či více časových úseků.

V této studii využiji tři strategie modelování vlivu volební účasti na zisky politických stran založené na datech z individuální úrovně. Důvodem preference využití individuálních dat je především skutečnost, že analýzy založené na agregovaných datech čelí problému

² Odlišný přístup zvolili Cees van der Eijk a Marcel van Egmond (van der Eijk, van Edmond 2007). Jejich přístup využívá odlišné výše volební účasti ve volbách do Evropského parlamentu a do národních parlamentů, přičemž zkoumali stranicky selektivní efekt volební účasti (v češtině jejich přístup popisuje Linek [2007]). Podle jejich analýz by nižší míra účasti ve volbách do národních parlamentů zřídka kdy měla významný vliv na zisky jednotlivých stran. Zároveň autoři potvrdili obecně platné tvrzení, že vyšší volební účast přináší větší zisky levicovým stranám a nižší pravickým stranám, nicméně toto zjištění neplatí pro krajně levicové a pravicové strany, kde je vztah volební účasti a volební podpory obrácený.

ekologické inference, resp. nepřesnosti ekologického usuzování [Robinson 1950; Goodman 1953]. Zároveň jsou tyto přístupy relevantní pouze pro takové zkoumání, které rezignuje na analýzu hypotetických výsledků při volební účasti jiné (ať už vyšší či nižší), než je ta, v jejímž rozmezí variuje volební účast v územních jednotkách, které vstupují do analýzy. Již výše bylo zmíněno, že přístupů a analytických strategií, které pracují s individuálními daty, je více. Žádný nicméně není dokonalý, neboť každý z nich má v sobě zabudované výrazné předpoklady a omezení, která určují jeho výsledky. Proto v této studii používám tři různé způsoby zkoumání hypotetických zisků stran jak při nižší, tak při vyšší než skutečné volební účasti; tyto postupy replikují analýzy Hightona a Wolfingera [2001], McAllistera a Mughana [1986] a Pettersena a Rose [2007]. Cílem využití většího množství přístupů je učinit závěry z těchto analýz robustnější.

Nabízí se otázka, proč nevyužívám jiné postupy, především ten, který je založen imputací chybějících informací ohledně voličských preferencí nevoličů a prezentaci hypotetických volebních výsledků při stoprocentní volební účasti [viz například Citrin, Schickler, Sides 2003; Bernhagen, Marsh 2007].³ Tento přístup využívá základní (zamlčený) předpoklad, podle něž se nevoliči rozhodují pro jednotlivé strany na základě stejných charakteristik jako voliči. Kdyby se nicméně nevoliči rozhodovali stejným způsobem, s velkou pravděpodobností by k volbám přišli. Navíc jsou dopočty chybějících hodnot nepřesné, na což upozornili Bernhagen a Marsh [2007]. Tito autoři totiž provedli stejnou imputaci chybějících hodnot jako v případě nevoličů i na datovém souboru, u něž byly informace o volbě strany známé a následně vymazány u náhodně vybraných respondentů. Výsledky modelování poté porovnali se skutečnou volbou strany. Shoda nových odhadů s původní informací byla relativně malá a nedosahovala více než 65 procent. Navíc je zřejmé, že s větším počtem stran, které do analýzy chybějících hodnot vstupují, roste i chybovost výpočtu. Obdobný problém s předpokladem, podle něž se nevoliči rozhodují na základě stejných charakteristik jako voliči, se částečně týká jednoho z námi použitých přístupů, a to Hightonova a Wolfingerova. Jejich přístup nicméně k výpočtu hypotetických volebních výsledků využívá pouze jednu tzv. zastupující proměnnou, svou jednoduchost a předpoklady tudíž neskrývá a nehraje si na něco, čím nemůže být. Metodologické zázemí těchto analýz popíši v následující části, v níž budu zároveň interpretovat výsledky těchto analýz.

3. Výsledky analýz vlivu účasti na zisky politických stran pro roky 2006 a 2010

Cílem analýz prezentovaných v této části je zjistit, zda existuje efekt volební účasti na zisky politických stran, zda se tento efekt týká pouze některých stran či všech a zda je tento efekt systematický. Porovnání výsledků analýz dvou po sobě jdoucích voleb do PS dokonce umožní zjistit, zda je tento efekt stejný či alespoň podobný pro jednu strany v čase.

3.1 Hypotetické volební výsledky při odlišně definovaných úrovních volební účasti

Nejprve se zaměřím na přístup ke zkoumání hypotetických volebních výsledků při (většinou téměř) stoprocentní volební účasti, který pro tento výpočet využívá tzv. zastupující proměnné [viz Highton, Wolfinger 2001]. Tento přístup získává hypotetické volební výsledky za použití proměnné, která relativně výrazně vysvětluje volební účast a volbu strany. Highton a Wolfinger v citovaném textu využili proměnnou příjem, pomocí níž rozdělili responden-

³ Tyto postupy jsou popsány ve studii L. Linka [2007].

ty na kvintily. Poté použili pravděpodobnosti hlasování pro konkrétní stranu v jednotlivých kvintilech pro výpočet hypotetické podpory strany mezi nevoliči v každém kvintilu zvlášť. Následně již sečetli skutečnou podporu strany s podporou strany mezi nevoliči.

V případě replikace jejich přístupu je klíčové rozhodnutí ohledně toho, jakou zastupující proměnnou použít. Tato proměnná by totiž měla ovlivňovat jak volební účast, tak i volbu strany. V Česku byla prokázána vazba volební účasti a volby strany na socio-ekonomický status voličů, především na vzdělání, sociální třídu a věk [Linek 2011; Linek, Lyons 2007; Smith, Matějů 2011; Tworzecki 2003: 159-208]. Proto vedle příjmu využijí i další proměnnou, a to vzdělání. Tyto dvě proměnné doplním o třetí, která neměří sociální status, ale psychologické zapojení do politiky (konkrétně se jedná o proměnnou zájem o politiku). Důvodem je zájem na potvrzení zjištění ohledně efektu volební účasti, které je založeno na mírách sociálního statusu, i výpočty založenými na jiné charakteristice, která se statutem nutně nespojuje.

Tyto výpočty doplním o hypotetické volební výsledky založené (1) na volbě strany pouze těmi voliči, kteří se účastnili v předchozích volbách do zastupitelstev krajů a Evropského parlamentu; a (2) na základě odpovědí na otázku, jak by respondent-nevolič hlasoval, kdyby se byl býval zúčastnil voleb. V prvním případě lze zjistit, jak by dopadly volby při nižší volební účasti. Výhodou tohoto přístupu je, že je možné definovat odlišné výše volební účasti na základě tvrzení respondentů, zda se zúčastnili většího počtu minulých voleb. Dojde tak k definici různě velkých skupin voličů, u nichž jsou známy jejich aktuální volební preference. Ve druhém případě lze naopak zjistit, jak by dopadly volby při vyšší volební účasti, neboť získám informace o preferencích části nevoličů, které je možné přičíst k preferencím voličů, a získat tak představu o hypotetickém výsledku voleb s větším počtem voličů [použito již například v Campbell et al. 1960: 110-111].

Jak by tedy dopadly volby do PS v roce 2006, kdyby volební účast klesla z téměř 65 procent na úroveň účasti například při volbách do EP v roce 2004 nebo voleb do krajských zastupitelstev v tomtéž roce? První tři sloupce Tabulky č. 1. ukazují, že volební podpora pravicových stran (ODS a KDU-ČSL) klesá s tím, jak roste volební účast k její skutečné hodnotě ve volbách do PS 2006. Volební podpora levicových stran s rostoucí volební účastí mírně roste v případě ČSSD, zatímco v případě KSČM je trend velmi nevyrovnaný. V případě SZ a tehdejších neparlamentních stran by byla v případě nižší než skutečné volební účasti podpora těchto stran nižší než ve volbách. V případě, že by v roce 2010 klesla volební účast z necelých 63 procent na úroveň účasti při volbách do EP v roce 2009 či krajských zastupitelstev v roce 2008, volební výsledky by byly velmi podobné jako v předchozím případě. Volební podpora ODS a KDU-ČSL by při nižší než skutečné účasti byla vyšší, v případě KSČM, ale i ČSSD je trend opět nevyrovnaný a u TOP 09, VV a neparlamentních stran by byla podpora výrazně nižší (viz Tabulka č. 2).

V obecné rovině lze říci, že strany se skupinou silně identifikovaných voličů (ODS, KDU-ČSL a KSČM) mají vyšší podporu při nižší volební účasti, zatímco strany, mezi jejichž voliči převažují méně identifikovaní voliči, získávají vyšší podporu s vyšší volební účastí. To se týká nejen ČSSD, ale především nově ustavených stran, resp. stran, kterým se poprvé podařilo překonat pětiprocentní hranici pro zastoupení v PS, tedy SZ, TOP 09 a VV. Ukazuje se, že tyto tři strany ve velké míře mobilizovaly původní nevoliče, což ostatně naznačuje i zde neprezentovaná analýza voličských přesunů mezi volbami v letech 2002 a 2006 a v letech 2006 a 2010. Proto tyto strany mají nižší podporu v situacích, když je volební účast definovaná na základě účasti v předchozích volbách.

Tabulka č. 1: Hypotetické výsledky voleb do PS v roce 2006 při odlišné volební účasti definované účasti v minulých volbách a dalšími charakteristikami (sloupcová procenta)

Politické strany	EP 2004	Kraj 2004	PS 2002	PS 2006	kdyby respondent hlasoval	příjem	zájem o politiku	vzdělání
ODS	39,8	37,4	36,1	35,4	33,7	32,7	31,3	31,9
ČSSD	31,0	30,5	32,5	32,3	31,1	31,5	29,8	31,5
KSČM	11,8	15,0	14,8	12,8	12,9	13,2	13,8	14,0
KDU-ČSL	7,9	8,0	7,9	7,2	6,6	6,8	7,2	6,8
SZ	3,9	3,7	3,8	6,3	7,8	8,1	9,2	8,1
ostatní strany	5,7	5,4	4,9	6,0	7,7	7,8	8,7	7,7
volební účast	37,5	45,9	53,7	64,5	70,9	92,3	99,8	99,9

Zdroj: Česká volební studie 2006; N=2002; váženo dle skutečných volebních výsledků.

Poznámka: Respondenti, kteří v otázce na volbu strany do PS v roce 2006 odpověděli „nevím“ či odmítli odpovědět, byli považováni jako ti, kteří se voleb neúčastnili. Naopak respondenti, kteří při dotazu na volební účast v předchozích volbách odpověděli „nevím“ či odmítli odpovědět, byly považováni za chybějící hodnoty. V případě, že by byly považováni za neúčastníky se voleb, nedošlo by ke změně odhadů volební podpory stran, ale pouze ke snížení hypotetické volební účasti (viz poslední řádek).

Tabulka č. 2: Hypotetické výsledky voleb do PS v roce 2010 při odlišné volební účasti definované účasti v minulých volbách a dalšími charakteristikami (sloupcová procenta)

Politické strany	EP 2009	Kraj 2008	PS 2006	PS 2010	kdyby respondent hlasoval	příjem	zájem o politiku	vzdělání
ODS	25,4	22,6	23,0	20,2	18,4	17,9	17,7	17,9
ČSSD	21,6	24,7	24,3	22,1	22,7	22,8	23,2	23,0
KSČM	11,9	13,2	12,6	11,3	11,2	11,3	11,2	11,5
TOP09	13,7	13,4	14,6	16,7	16,7	16,7	16,5	16,6
VV	8,8	9,2	8,7	10,9	11,7	11,7	11,9	11,7
KDU-ČSL	5,7	5,5	5,6	4,4	4,3	4,2	4,1	4,3
ostatní strany	12,8	11,4	11,2	14,4	15,1	15,4	15,4	15,1
volební účast	36,3	46,7	53,4	62,6	72,9	92,2	99,5	99,2

Zdroj: Česká volební studie 2010; N=1857; váženo dle skutečných volebních výsledků.

Poznámka: Viz Tabulka č. 1.

Určitá nestabilita v trendu v případě KSČM zaslouží specifickou poznámku, neboť v jejím případě dochází k poklesu volební podpory (oproti skutečné podpoře ve volbách do PS) v případě, že by volební účast byla založena na účasti ve volbách do EP. Důvodem je neschopnost KSČM mobilizovat své příznivce k volbám do EP především kvůli evropské dimenzi těchto voleb (viz souvislost negativních postojů k evropské integraci s volební účastí ve volbách do EP, [Blondel, Sinnott, Svensson 1998]). Případ KSČM naznačuje, že DeNardova teze o periferních a jádrových voličích je pro uvažování o vlivu volební účasti na zisky politických stran důležitá, resp. že je vhodná i její částečná reformulace, neboť v některých volbách ani ti, kteří jsou považováni za jádrové voliče se voleb nezúčastní.

V případě, že při výpočtech hypotetických volebních výsledků jsou bráni v potaz i ti respon-

denti, kteří se voleb neúčastnili a zároveň jsou schopni odpovědět, pro kterou stranu by hlasovali, dochází k potvrzení většiny výše naznačených trendů. Pravicové ODS a KDU-ČSL ztrácejí, v případě KSČM ke změně nedochází, v případě ČSSD není trend zřejmý a k nárůstu dochází u neparlamentních stran a stran, které se poprvé dostaly do PS, tedy SZ a VV (s výjimkou TOP 09). Zatímco na základě výsledků analýz na datech z roku 2006 bylo možné očekávat pokles podpory obou velkých stran, tak v roce 2010 při vyšší volební účasti klesla podpora pouze ODS, zatímco v případě ČSSD došlo k mírnému nárůstu. Zde lze s velkou pravděpodobností vidět náznak toho, že ve sněmovních volbách v roce 2010 se ČSSD nepodařilo zmobilizovat své voliče.

Výpočet hypotetických výsledků s využitím znalosti kovariance volební podpory stran s některými proměnnými probíhal ve třech krocích. Nejprve byly k hodnotám volební podpory stran u respondentů, kteří se účastnili voleb, přičteny hodnoty těch nevoličů, kteří na otázku, kterou stranu by volili v případě účasti ve volbách, odpověděli jménem některé ze stran. Poté byly vypočítány pravděpodobnosti volby strany na základě jednotlivých hodnot proměnné, dle níž byl výpočet prováděn (například pravděpodobnost volby ODS, jestliže má respondent vysokoškolské vzdělání). V posledním kroku byla na základě těchto pravděpodobností dopočítána hypotetická volební podpora mezi nevoliči [viz Highton, Wolfinger 2001].

Při téměř stoprocentní volební účasti dochází k relativně malým změnám ve volební podpoře stran oproti skutečným výsledkům voleb. Nicméně i zde existují docela silné pravidelnosti, které potvrzují výše zmíněné trendy. Při téměř stoprocentní volební účasti dále klesá volební podpora ODS oproti skutečné podpoře ve volbách jak v roce 2006, tak v roce 2010. Zároveň roste podpora neparlamentních stran a stran, které se dostaly poprvé do PS, tedy SZ a VV (opět s výjimkou TOP 09, v jejímž případě podpora stagnuje). V případě levicových stran jsou trendy opět proměnlivé. Zatímco v případě KSČM by její podpora při téměř stoprocentní volební účasti vzrostla v roce 2006, tak v roce 2010 by stagnovala. Naopak u ČSSD při téměř stoprocentní volební účasti by v roce 2006 došlo k poklesu volební podpory, zatímco v roce 2010 by její podpora vzrostla.

3.2 Regresní analýza vlivu volební účasti na zisky politických stran

Předchozí analýza ukázala, že pro vliv volební účasti na zisky jednotlivých stran není důležitý pouze tzv. kompoziční efekt elektorátu, tedy složení elektorátu stran dle socio-ekonomického statusu. Důležitý je i efekt defekce, tedy síla vztahu ke straně či loajalita voliče [viz DeNardo 1980]. Vliv tohoto efektu lze nepřímo prozkoumat za použití výpočtu vlivu volební účasti na zisky jednotlivých stran, který představili McAllister a Mughan [1986]. Tito autoři nejprve vytvořili regresní model, který vysvětloval volební účast za použití standardních proměnných jako věk, pohlaví, příjem, vzdělání, zájem o politiku, stranická identifikace apod. Na základě takového modelu mohli odhadnout pravděpodobnost účasti jednotlivých respondentů bez ohledu na to, zda se voleb skutečně zúčastnili. Ve druhém kroku modelovali volbu konkrétní strany na základě odhadnuté pravděpodobnosti volební účasti: předchozí závislá proměnná (volební účast) se stala nezávislou proměnnou a závislou proměnnou byla nově volba strany [McAllister, Mughan 1986: 144-146].

Je zřejmé, že uvedený přístup je omezen skutečnou výší volební účasti a zaměřuje se tedy na to, jak by dopadly volby při nižších úrovních volební účasti. Modelování ve druhém kroku je totiž nutné omezit pouze na ty respondenty, u nichž je známá volba strany. Považuji nicméně za zbytečné provádět druhý krok, neboť informace o volbě strany jsou pro dané

respondenty známé a není nutné daný vztah modelovat a řešit, zda je vztah lineární, kvadratický či jaký jiný; stačí popsat jeho skutečný průběh. Proto zde prezentovaný přístup využije odhadnuté pravděpodobnosti volební účasti a pomocí nich bude definovat různě vysoké úrovně volební účasti. Takto je totiž možné stanovovat libovolnou úroveň volební účasti a vypočítávat pro ni hypotetické volební výsledky: do odhadů jsou postupně zařazováni jedinci od nejvyšší pravděpodobnosti volební účasti až po pravděpodobnost nejnižší.

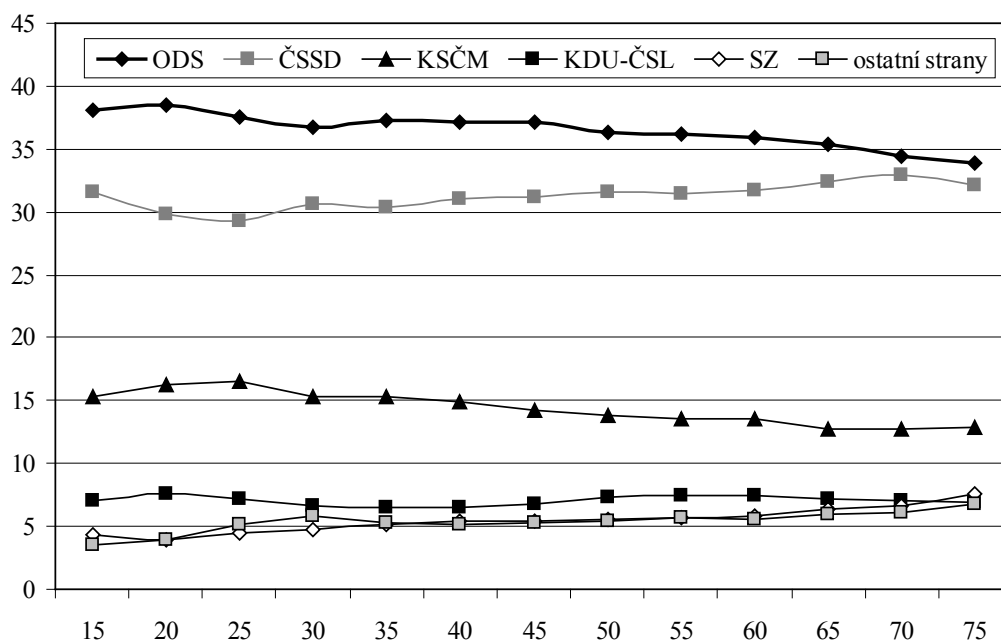
Postup výpočtu byl následující. V první fázi jsem provedl probitovou regresní analýzu, v níž závislou proměnnou byla účast ve volbách a mezi nezávislé proměnné bylo zařazeno množství socio-demografických, behaviorálních a postojových charakteristik. Mezi použité proměnné patřily věk, vzdělání, pohlaví, religiozita, subjektivní sociální status, charakteristiky ekonomické aktivity (dichotomické proměnné pro nezaměstnané, důchodce a osoby samostatně výdělečně činné), dále členství v odborech, politické straně, zaměstnaneckém svazu či zájmové komoře, charakteristika rodinného stavu (dichotomické proměnné pro svobodné, ovdovělé a rozvedené) a čtyři politické postoje: spokojenost s fungováním demokracie, zájem o politiku a dvě položky měřící očekávaný užitek z hlasování pro stranu na základě valenčních a pozičních úvah [Linek 2011]. Z analýz byla vyloučena proměnná četnost návštěv kostela, neboť obsahovala velký počet chybějících hodnot a její efekt na volební účast byl – při zahrnutí ostatních proměnných do modelu – nulový. Naopak proměnné, u nichž byl velký počet chybějících hodnot (všechny čtyři politické postoje), byly v modelech ponechány, neboť mají významný vliv na volební účast. Došlo tak k redukci počtu případů o přibližně 15 procent. Na základě probitového modelu byla pro každého respondenta vypočítána pravděpodobnost, s níž se zúčastnil voleb.

Ve druhé fázi byly všechny případy seřazeny podle výše pravděpodobnosti volební účasti od nejvyšší k nejnižší. Následně byly vypočítány hypotetické volební výsledky, kdyby se voleb účastnilo prvních pět procent voličů, dále deset procent voličů a tak dále postupně po pěti procentech. Výsledky analýz jsou zobrazeny v Grafech č. 1 a 2. Oba grafy obsahují hypotetické volební výsledky od 15-procentní volební účasti až po 75-procentní. Spodní hranice není nižší (například 5 nebo 10 procent) kvůli malému počtu případů. Horní hranice je vyšší než skutečná volební účast, neboť do výpočtu byli zařazeni i ti nevoliči, kteří uvedli jméno některé strany na dotaz, pro kterou stranu by hlasovali, kdyby se zúčastnili voleb. Druhý důvod, proč je horní hranice vyšší než skutečná volební účast, spočívá v tom, že při modelování volební účasti došlo k vyloučení řady případů z analýzy kvůli chybějícím hodnotám nezávislých proměnných. Jednalo se častěji o respondenty, kteří se voleb neúčastnili.

Grafy potvrzují výše zmíněné trendy. Jak ve volbách do PS v roce 2006, tak v roce 2010 dochází s rostoucí volební účastí k poklesu podpory ODS; tento pokles byl v roce 2010 celkem strmý. Naopak s vyšší volební účastí dochází k mírnému nárůstu podpory ČSSD. Zatímco ve volbách v roce 2006 by se podpora ČSSD nezvyšovala s růstem volební účasti nad skutečnou úroveň volební účasti (64,5 procenta), tak ve volbách v roce 2010 by došlo k dalšímu mírnému nárůstu. U dalších dvou stran opět můžeme potvrdit již výše zmíněné trendy: u KSČM dochází k poklesu podpory až do situace skutečné účasti ve volbách (62,6, resp. 64,5 procent) a pak nastává stagnace nebo mírný nárůst. V případě KDU-ČSL je nejvyšší podpora strany také při nízkých hodnotách volební účasti a pak buď stagnuje nebo mírně klesá. Jak KDU-ČSL, tak KSČM jsou strany, které měly a mají voliče s nejpevnější vazbou na strany [viz Linek, Lyons 2007; Vlachová 2001, 2003], i když v případě KDU-ČSL bylo možné v roce 2006 zaznamenat její oslabování. U stran, které se poprvé dostaly do PS (SZ a VV), a u neparlamentních stran (kategorie ostatní strany) nastává také dříve zmiňovaný efekt: s ná-

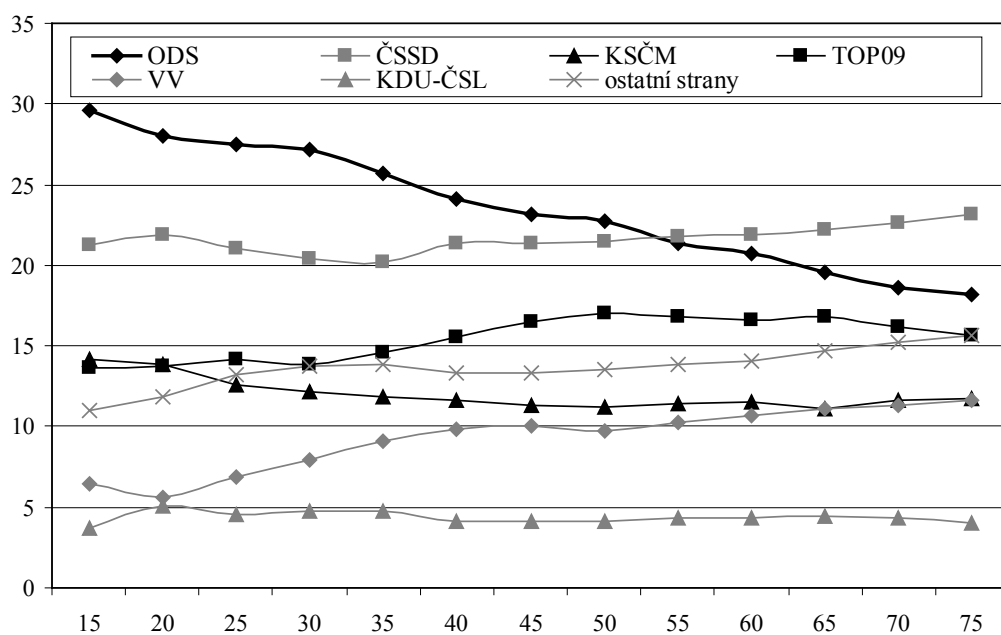
růstem volební účasti roste i jejich podpora. V případě TOP 09 lze vidět kvadratický vztah mezi volební účastí a podporou stran: nejprve dochází k nárůstu podpory strany a přibližně od volební účasti na úrovni 50 procent nastává její mírný pokles.

Graf č. 1: Hypotetické výsledky voleb do PS v roce 2006 při odlišné volební účasti

Zdroj: Česká volební studie 2006; N=2002; váženo dle skutečných volebních výsledků.

Graf č. 2: Hypotetické výsledky voleb do PS v roce 2010 při odlišné volební účasti

Zdroj: Česká volební studie 2010; N=1857; váženo dle skutečných volebních výsledků.

3.3 Volební podpora stran na základě stranických sympatií

Třetí zde použitou analytickou strategii představili Petterson a Rose [2007], kteří se rozhodli pro úplně odlišný přístup, než které byly dosud v odborné literatuře používány. Podle těchto autorů všechny dosavadní přístupy ke zjištění toho, jak by dopadly volby při vyšší volební účasti, předpokládaly shodnou pravděpodobnost hlasování mezi nevoliči. Tento přístup je typický především pro simulace volebních výsledků při stoprocentní volební účasti [Citrin, Schickler, Sides 2003; Bernhagen, Marsh 2007; ale též Highton, Wolfinger 2001]. Proto rozpracovali přístup, který zohledňuje odlišné pravděpodobnosti mobilizačního potenciálu k účasti ve volbách mezi nevoliči. Jejich cílem je odhadnout podíl mobilizovaných potenciálních voličů jednotlivých stran. Důraz je kladen na slovo *potenciální*, a proto jejich přístup nepočítá s tím, že se voleb zúčastní všichni voliči, neboť někteří jsou tzv. nemobilizovatelní a jsou nevoliči z přesvědčení. Když se podaří mezi nevoliči identifikovat potenciální stoupence jednotlivých stran, bude možné odhadnout hypotetické výsledky při vyšší (nikoli nutně stoprocentní) volební účasti.

Jejich přístup využívá informace o sympatičnosti jednotlivých politických stran; tato sympatičnost bývá měřena na vícebodové škále, většinou na jedenácti-bodové od nuly do desíti.⁴ Využití těchto otázek má jednu nespornou výhodu: jsou dotazovány mimo přímý kontext hlasování ve volbách a odpovědi na ně jsou poskytovány bez jakéhokoli vztahu k účasti ve volbách. Klíčovým krokem je zjistit, na jaké úrovni se sympatičnost transformuje ve volbu strany; je totiž zřejmé, že čím větší je sympatičnost strany, tím vyšší je pravděpodobnost, že člověk pro ni bude hlasovat [Petterson, Rose 2007: 576]. Postup výpočtu je následující: zjistit hranici transformace sympatičnosti strany do její volby – zjistit pravděpodobnost, s jakou tato transformace nastává – vypočítat podporu strany mezi nevoliči na základě hodnoty této pravděpodobnosti a míry sympatičnosti mezi nevoliči (podrobněji viz dále).

Předpokladem této strategie je, že míra sympatičnosti strany se transformuje ve volbu strany se stejnou pravděpodobností mezi voliči jako mezi nevoliči [Petterson, Rose 2007: 577]. Jedná se tedy o podobný předpoklad jako v případě simulací hypotetických výsledků voleb vytvářených na základě modelů volby strany pouze mezi voliči a následně aplikovaného na nevoliče [viz například Bernhagen, Marsh 2007]. Na druhou stranu přístup Pettersona a Rose nepočítá s tím, že jejich výpočty zahrnou všechny oprávněné voliče, neboť jsou přesvědčeni, že někteří voliči jsou nemobilizovatelní a voleb by se nezúčastnili téměř za jakékoli situace. Tím vycházejí vstříc základní Grofmanově výtce vůči běžnému zkoumání vlivu volební účasti na zisky stran [viz Grofman et al. 1999; původně již Key 1958]. Nevýhodou tohoto přístupu je, že je závislý na počtu stran, u nichž je zjišťována sympatičnost. V případě, že je sympatičnost zjišťována pouze u stran, které získaly parlamentní zastoupení, nastává situace, kdy hypotetické výsledky při vyšší účasti jsou zkresleny ve prospěch stran s parlamentním zastoupením. Neparlamentní strany totiž nemohou získat vyšší podporu, neboť pro ně neexistují žádné informace ohledně míry sympatičnosti mezi nevoliči a pravděpodobnosti, s níž se sympatičnost přeměňuje na hlasování pro stranu.

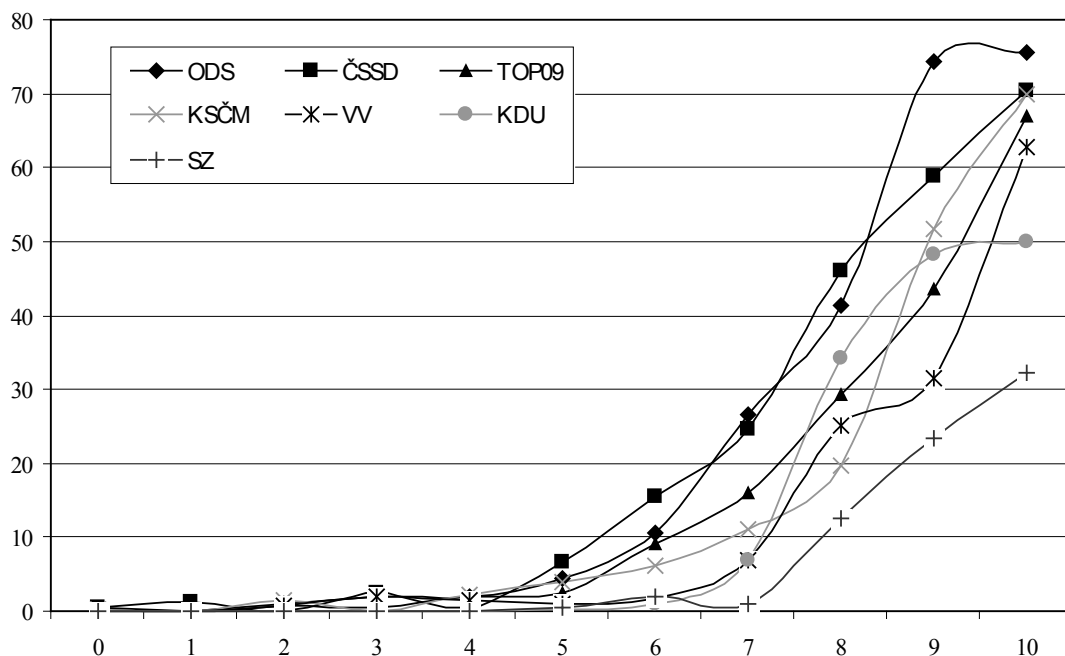
Ještě před započítáním výpočtu je nutné zjistit hranici transformace sympatičnosti strany do její volby a zjistit pravděpodobnost, s jakou tato transformace nastává. Graf č. 3

⁴ V České volební studii 2006 a 2010 tyto otázky zněly následovně.

Stranická sympatie: „Rád bych zjistil, co si myslíte o jednotlivých politických stranách. Přečtu Vám název politické strany a Vy mi prosím řekněte, kam byste ji zařadil/a na škále od 0 do 10. Nula znamená silné nesympatie k této straně a desítka znamená silné sympatie k této straně. Pokud zmíním stranu, o které jste nikdy neslyšel/a nebo cítíte, že ji dostatečně neznáte, tak mi to řekněte. První stranou je...“.

ukazuje pro volby do PS v roce 2010 průběh vztahu sympatičnosti strany a pravděpodobnosti hlasování pro ní. S tím, jak roste sympatičnost strany, dochází k nárůstu pravděpodobnosti hlasování pro danou stranu. Mezi hodnotami sympatičnosti strany v rozmezí nula až pět jsou pravděpodobnosti hlasování pro stranu velmi nízké, často se blíží nule; spíše než o sympatičnosti je totiž nutné v tomto případě hovořit o nesympatičnosti strany. Přibližně od hodnoty sympatičnosti 6 dochází k nárůstu pravděpodobnosti hlasování a u hodnoty 7 dosahuje pravděpodobnost hlasování v případě ODS a ČSSD hodnot 25 procent. Tato hodnota se zdá být smysluplnou hranicí pro transformaci sympatičnosti v hlasování pro stranu. Navíc přibližně 80 procent voličů každé strany má hodnotu sympatičnosti 7 a vyšší [obdobně pro norský případ viz Petterson, Rose 2007: 577-578].

Graf č. 3: Souvislost sympatičnosti strany a pravděpodobnosti hlasování pro ní ve volbách do PS v roce 2010

Zdroj: Česká volební studie 2010; N=1857; váženo dle skutečných volebních výsledků.

Poznámka: Míra sympatičnosti byla měřena pomocí jedenácti-bodové škály od 0 do 10; pravděpodobnost hlasování pro stranu je udávána v procentech. Graf lze interpretovat následujícím způsobem. Jestliže hodnotí jedinec sympatičností ODS hodnotou 10, s pravděpodobností 75 procent bude hlasovat pro tuto stranu; v případě ČSSD je tato pravděpodobnost při hodnotě sympatičnosti 10 už jen 70 procent; a například v případě SZ je tato pravděpodobnost 32 procent.

Zároveň ale nastává situace, kdy existuje řada jedinců, kteří hodnotí více stran sympaticky a kteří hodnotou 7 a více označí více stran. Proto je nutné zjistit, s jakou pravděpodobností se sympatičnost na úrovni 7 a více překlápí do hlasování pro stranu. V našem případě jsme k odhadu této pravděpodobnosti provedli probitovou regresní analýzu pro každou stranu zvlášť (hodnoty těchto pravděpodobností pro volby do PS v roce 2010 viz Tabulka č. 3, která prezentuje celý výpočet). Tyto pravděpodobnosti odrážejí průběh křivky, který je prezento-

ván v Grafu č. 3. V tomto grafu zarazí skutečnost, že v případě velkých stran (ODS a ČSSD) jsou pravděpodobnosti hlasování při určité úrovni sympatičnosti vyšší než u ostatních stran. Naopak u neparlamentních či malých stran jsou tyto pravděpodobnosti nízké a naznačují existenci strategického hlasování: strana je sice jedinci sympatická, ale hlasuje pro jinou stranu, neboť nechce, aby jeho hlas propadl.

Nakonec dochází k výpočtu podpory strany mezi nevoliči na základě (1) podílu nevoličů hodnotících sympatičnost strany na úrovni 7 a více; a (2) pravděpodobnosti hlasování pro stranu při úrovni sympatičnosti 7 a více (viz Tabulka č. 3). Výsledky těchto výpočtů prezentuje Tabulka č. 4. Podle těchto výpočtů je v současnosti k volbám mobilizovatelných přibližně 75 procent oprávněných voličů. Při této úrovni účasti by nedošlo k výrazným změnám volební podpory stran; ty by s velkou pravděpodobností byly zmenšeny, kdyby bylo možné do výpočtu zahrnout více neparlamentních stran. Nicméně absolutní hodnota těchto změn dosáhla 5 procent pro volby v roce 2006 a 6 procent pro volby v roce 2010 (jedná se dvojnásobné hodnoty než v případě Norska prezentovali Petterson a Rose [2007]).

Při srovnání výsledků za roky 2006 a 2010 je možné hovořit o některých již výše zmíněných trendech. ODS při vyšší než skutečné účasti ztrácí i při tomto způsobu výpočtu, naopak KSČM a další menší strany získávají, i když v některých případech zanedbatelně. V případě SZ, TOP 09 a KDU-ČSL v roce 2010 jsou změny menší než 0,3 procenta a považujeme je za téměř shodné s hodnotami podpory dosaženými ve volbách. U ČSSD je směr vlivu účasti na zisk strany opět rozdílný pro oba roky: zatímco v roce 2006 by ČSSD ztratila jeden procentní bod, tak v roce 2010 by necelý procentní bod získala. Zde opět můžeme tušit, že nižší volební účast (a specificky selektivní demobilizace voličů ČSSD) snížila celkovou podporu strany ve volbách.

Tabulka č. 3: Modelový výpočet zisku stran ve volbách do PS v roce 2010 za použití strategie Pettersona a Rose (2007)

strana	hlasy N	hlasy %	míra sympatie mezi nevoliči %	pravděpodobnost hlasování pro stranu	nevoliči N	zisk mezi nevoliči (N)	celkem hlasy N	celkem hlasy %	rozdíl
	A	B=P(A)	C	D	E	$F=C*D*E/100$	G=A+F	H=P(G)	I=H-B
ODS	1057792	20,2	11,42	0,47	3185033	170668	1228460	19,3	-0,9
ČSSD	1155267	22,1	19,21	0,48	3185033	295144	1450411	22,8	0,7
TOP09	873833	16,7	18,59	0,35	3185033	206652	1080485	17,0	0,3
KSČM	589765	11,3	12,08	0,40	3185033	153856	743621	11,7	0,4
VV	569127	10,9	24,53	0,26	3185033	202027	771154	12,1	1,2
KDU	229717	4,4	9,67	0,22	3185033	68262	297979	4,7	0,3
SZ	127831	2,4	12,32	0,11	3185033	41516	169347	2,7	0,2
ostatní	627527	12,0	–	–	3185033	0	627527	9,9	-2,1
celkem	5230859	100,0	–	–	–	1138125	6368984	100,0	0,0

Zdroj: Česká volební studie 2010; N=1857; váženo dle skutečných volebních výsledků.

Tabulka č. 4: Hypotetické výsledky voleb do PS v letech 2006 a 2010 na základě vypočtu pomocí stranické sympatičnosti (sloupcová procenta)

	výsledky voleb do PS 2006			výsledky voleb do PS 2010		
	skutečné	hypotetické	rozdíl	skutečné	hypotetické	rozdíl
ODS	35,4	35,0	-0,4	20,2	19,3	-0,9
ČSSD	32,3	31,3	-1,1	22,1	22,8	0,7
KSČM	12,8	13,5	0,7	11,3	11,7	0,4
TOP 09	–	–	–	16,7	17,0	0,3
VV	–	–	–	10,9	12,1	1,2
KDU-ČSL	7,2	7,7	0,5	4,4	4,7	0,3
SZ	6,3	7,6	1,3	2,4	2,7	0,2
ostatní	6,0	4,9	-1,1	12,0	9,9	-2,1
celkem	100,0	100,0	–	100,0	100,0	–
volební účast	64,5	77,5	–	62,6	75,7	–

Zdroj: Česká volební studie 2010 (N=1857); Česká volební studie 2006 (N=2002); váženo dle skutečných volebních výsledků.

4. Závěr

Analýzu vlivu volební účasti na zisky politických stran volbách do PS v roce 2006 jsem uzavřel tvrzením že „vliv volební účasti na zisky politických stran existuje a lze jej označit za systematický, alespoň v případě některých stran (SZ a neparlamentní strany)“ [Linek 2007: 219]. Zde prezentovaná analýza s jinými a sofistikovanější postupy analýzy uvedené tvrzení prohlubuje. Jednotlivá dílčí zjištění těchto analýz shrnuje Tabulka č. 5, která prezentuje předpokládané a zjištěné vztahy volební účasti a podpory jednotlivých stran. Tabulka obsahuje v posledním sloupci informace i výši hypotetické volební účasti, k níž jsou zjištěné vztahy vztažena. Je nutné si totiž uvědomit, že vztah mezi volební účastí a podporou stran nemusí být lineární. Do určité výše volební účasti může strana získávat čím dál větší podporu a od určité výše zase ztrácet. Proto také tabulka v prvních dvou sloupcích prezentuje dvě informace: vztah volební účasti a podpory strany při nižší než skutečné volební účasti a při vyšší než skutečné účasti.

Největší pravidelnost ve vlivu volební účasti na zisk strany lze zaznamenat v případě ODS. Jakákoli ze tří zde použitých analýz ukazuje, že s růstem volební účasti klesá podpora ODS. Tato souvislost je dána zaprvé jednak relativně silnou pozitivní vazbou voličů ODS na vlastní stranu, jednak silnou negativní vazbou ostatních voličů k ODS [Lyons, Linek 2007]. Rezervoár, z něhož může ODS případně čerpat podporu je tedy velmi omezený. Zadruhé je tento vztah mezi volební účastí a podporou ODS způsoben i tím, že její voliči se rekrutují ze skupin, které se účastní voleb s větší pravděpodobností (v obecné rovině se jedná o skupiny s vyšším sociálním statusem, viz [Smith, Matějů 2011; Linek, Lyons 2007; Linek 2011]). Mezi nevoliči, u nichž převládá nižší status, má proto ODS nižší podporu.

To, co bylo řečeno o ODS, platí z poloviny i o KSČM. KSČM má ještě pevnější jádro voličů než ODS, nicméně mimo vlastní stoupence převládají k této straně negativní postoje. Proto podpora KSČM klesá s tím jak roste volební účast. Zde je nicméně nutné říct jedno ale. Mezi nevoliči je podpora této strany větší, a proto se při nárůstu volební účasti nad její skutečnou hodnotu podpora KSČM zvyšuje. Vztah mezi volební účastí a podporou KSČM je výrazně zaoblený. Vyšší podpora mezi nevoliči je s velkou pravděpodobností způsobena

protestním aspektem podpory KSČM a částečně i tím, že podporu KSČM získává od skupin s nižším statutem, které se účastní voleb méně (i když převážně starších, a tedy naopak častěji se účastnících se voleb).

Tabulka č. 5: Efekt zvyšující se volební účasti na zisky jednotlivých stran: shrnutí zjištěných výsledků dle typů analýzy a vztahů k hypotézám

Typ analýz	Campbell et al. (1960); Highton, Wolfinger (2001)		McAllister, Mughan (1986)		Pettersson a Rose (2007)	
	2006	2010	2006	2010	2006	2010
ČSSD	+ / -	- / +	+	+	-	+
ODS	- / -	- / -	-	-	-	-
KSČM	- / +	- / ~	-	-	+	+
KDU-ČSL	- / -	- / -	~	~	+	~
TOP 09	NA	+ / ~	NA	~	NA	~
VV	NA	- / +	NA	+	NA	+
SZ	+ / +	NA	+	NA	+	~
ostatní strany	- / +	- / +	+	+	-	-
volební účast	35–100		15–75		~ 75	

Poznámka: Znaménka plus a minus označují efekt zvyšující se volební účasti na zisk strany. Plus znamená, že s rostoucí volební účastí podpora strany roste, minus znamená, že podpora strany klesá, a vlnovka znamená, že podpora zůstává na stejné úrovni. Výsledky prvního typu analýzy jsou prezentovány pomocí dvou údajů: (1.) při nižší než skutečné účasti; a (2.) při vyšší než skutečné účasti. Řádek volební účast odkazuje k hodnotě hypotetické volební účasti, na jejíž úrovni byl efekt zjišťován.

U druhé levicové strany – ČSSD – je souvislost volební účasti a podpory strany méně zřetelná. Lze zaznamenat rostoucí podporu straně s tím jak se zvyšuje volební účast až ke skutečné úrovni volební účasti. Nicméně v roce 2010 byl vztah opačný. Při definování hypotetické výše volební účasti na základě účasti v předchozích krajských volbách či volbách do PS a EP se v případě ČSSD projevuje vysoká volatilita jejich voličů. ČSSD se totiž v některých volbách daří jednorázově zmobilizovat voliče v mnohem větší míře než ostatním stranám. Proto dochází k takové volatilitě v podpoře strany při odlišně definovaných úrovních volební účasti. Pro ČSSD je nejspokladněji DeNardova [1980] poznámka o periferních voličích, které lze snadno zmobilizovat, ale i snadno ztratit, a kteří se rekrutují především z nízkostatutových skupin, tedy elektorátu ČSSD.

V případě ostatních stran se ukazuje, že čerstvě parlamentní malé strany (SZ v roce 2006 a VV v roce 2010) mají vyšší podporu s rostoucí volební účastí. V případě neparlamentních stran to platí také, ale pouze v situaci vyšší než skutečné volební účasti. Analýza dle Petterssona a Rose [2007] sice ukazuje pokles podpory pro tyto strany, ale to kvůli jejich nezahrnutí do výpočtů kvůli chybějícím informacím. V situaci, kdy neparlamentní strany byly do tohoto výpočtu zařazeny (KDU-ČSL a SZ v roce 2010), byla podpora těchto stran mírně vyšší než ve skutečnosti. U TOP 09 lze pozorovat jedny z nejmenších efektů volební účasti na podporu strany mezi českými stranami.

Pro které strany je tedy výhodnější nižší nebo vyšší volební účast? Jsou to spíše strany levicové, pravicové nebo malé a neparlamentní? Analýza založená na posledních dvou

volbách do Poslanecké sněmovny naznačuje, že největší zisk z vyšší než skutečné volební účasti by měly neparlamentní strany a malé strany, které se poprvé dostanou do Poslanecké sněmovny (s velkou pravděpodobností je voliči vnímají jako protestní, viz SZ a VV). Ztráty by zaznamenaly pravicové strany, i když pouze v případě ODS by tyto ztráty byly významné; TOP 09 a KDU-ČSL by měly při vyšší než skutečné volební účasti téměř shodnou podporu jako ve skutečnosti. U levicových stran ČSSD a KSČM by podpora zůstala v součtu přibližně stejná. Důvodem této rozdílné dynamiky je odlišný elektorát obou stran z hlediska pozitivních a negativních vazeb voličů k těmto stranám. Naopak v případě nižší než skutečné volební účasti by rostla podpora ODS, KSČM a částečně i KDU-ČSL; podpora ČSSD by klesala, stejně jako podpora neparlamentních stran. Efekt volební účasti na zisky stran je v českém případě relativně významný a systematický. Důvodem je především zřetelná třídní podmíněnost volební účasti a výběru strany. V zemích, kde je hlasování pro strany ovlivněno sociální třídou, totiž dochází k ovlivnění zisků jednotlivých stran výší volební účasti [Pacek, Radcliff 1995].

LITERATURA:

- BERNHAGEN, P., MARSH, M. (2007). The Partisan Effects of Low Turnout: Analyzing Vote Abstention as a Missing Data Problem. *Electoral Studies*. Vol. 26, no. 3, s. 548-560.
- BLAIS, A. (2007). Turnout in Elections. In DALTON, Russell J.; KLINGERMAN, Hans-Dieter (eds.). *The Oxford Handbook of Political Behavior*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press. s. 621-636. ISBN 13: 9780199270125.
- BLONDEL, J.; SINNOTT, R.; SVENSSON, P. (1998). *People and Parliament in the European Union. Participation, Democracy, and Legitimacy*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press. 287 s. ISBN 13: 978-0-19-829308-8.
- BOHRER, R. E.; PACEK, A.; BENJAMIN, R. (2000). Electoral Participation, Ideology, and Party Politics in Post-Communist Europe. *Journal of Politics*. Vol. 62, no. 4, s. 1161-1172.
- BRUNELL, T. L.; DiNARDO, J. (2004). A Propensity Score Reweighting Approach to Estimating the Partisan Effects of Full Turnout in American Presidential Elections. *Political Analysis*. Vol 12, no. 1, s. 28-45.
- CAMPBELL, A.; CONVERSE, F. E.; MILLER, W. E.; STOKES, D. E. (1960). *The American Voter*. 1st ed. New York: Wiley. 576 s. ISBN 0-226-09254-2
- CITRIN, J.; SCHICKLER, E.; SIDES, J. (2003). What if Everyone Voted? Simulating the Impact of Increased Turnout in Senate Elections. *American Journal of Political Science*. Vol. 47, no. 1, s. 75-90.
- DeNARDO, J. (1980). Turnout and the Vote: The Joke's on the Democrats. *American Political Science Review*. Vol. 74, no. 2, s. 406-420.
- DeNARDO, J. (1986). Does Heavy Turnout Help Democrats in Presidential Elections? *American Political Science Review*. Vol. 80, no. 4, s. 1298-1304.
- DOWNS, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. 1st ed. New York: HarperCollins Publisher. 310 s. ISBN 0-06-0417501.

- VAN DER EIJK, C.; VAN EGMOND, M. (2007). Political Effects of Low Turnout in National and European Elections. *Electoral Studies*. Vol 26, no. 2, s. 561-573.
- GOODMAN, L. (1953). Ecological regressions and the behaviour of individuals. *American Sociological Review*. Vol. 18, no. 6, s. 663-666.
- GROFMAN, B.; OWEN, G.; COLLET, CH. (1999). Rethinking the Partisan Effects of Higher Turnout: So What's the Question? *Public Choice*. Vol. 99, no. 3-4, s. 357-376.
- HIGHTON, B.; WOLFINGER, R. E. (2001). The Political Implications of Higher Turnout. *British Journal of Political Science*. Vol. 31, no. 1, s. 179-192.
- KNUTSEN, O. (2006). *Class Voting in Western Europe – A Comparative Longitudinal Study*. 1st ed. Lanham, MD: Lexington Books. 227 s. ISBN 1-800-462-6420
- KNUTSEN, O. (2007). The Decline of Social Class? In DALTON, Russell J.; KLINGERMANN, Hans-Dieter (eds.). *The Oxford Handbook of Political Behavior*. 1st ed. Oxford, New York: Oxford University Press, 2007, s. 457-480. ISBN 13: 9780199270125.
- KEY, V. O. (1958). *Politics, Parties and Pressure Groups*. 4th ed. New York: Thomas Y. Crowell Co. ISBN 13: 9780690647853.
- LIJPHART, A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dillema. *American Political Science Review*. Vol. 9, no. 1, s. 1-14.
- LINEK, L. (2011). Proč se měnila úroveň účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 1996-2010? *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Vol. 47, no. 1, s. 9-32.
- LINEK, L. (2007). Vliv volební účasti na zisky jednotlivých politických stran: případ voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006. *Politologický časopis*. Vol. 14, no. 3, s. 205-223.
- LINEK, L.; LYONS, P. (2007). Povaha a zdroje stranické identifikace. In LEBEDA, Tomáš; LINEK, Lukáš; LYONS, Pat; VLACHOVÁ, Klára et al. (2007). *Voliči a volby 2006*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 147-175. ISBN 978-80-7330-126-2.
- McALLISTER, I.; MUGHAN, A. (1986). Differential Turnout and Party Advantage in British General Elections, 1964-1983. *Election Studies*. Vol. 5, no. 2, s. 143-152.
- MARTINEZ, M.; GILL, J. (2005). The Effects of Turnout on Partisan Outcomes in US Presidential Elections 1960-2000. *Journal of Politics*. Vol. 6, no. 4, s. 1248-1274.
- MARTINEZ, M.; GILL, J. (2006). Does Turnout Decline Matter? Electoral Turnout and Partisan Choice in the 1997 Canadian Federal Election. *Canadian Journal of Political Science*. Vol. 3, no. 2, s. 343-362.
- MATSUSAKA, J. G.; PALDA, F. (1993). The Downsian Voter Meets the Ecological Fallacy. *Public Choice*. Vol. 77, no. 4, s. 855-878.
- NAGEL, J.; McNULTY, J. E. (1996). Partisan Effects of Voter Turnout in Senatorial and Gubernatorial Elections. *American Political Science Review*. Vol. 90, no. 4, s. 780-793.
- NAGEL, J.; McNULTY, J. E. (2000). Partisan Effects of Voter Turnout in Presidential Elections. *American Politics Quarterly*. Vol. 28, no. 3, s. 408-429.

- PACEK, A.; RADCLIFF, B. (1995). Turnout and the Vote for Left-of-Centre Parties: A Cross-National Analysis. *British Journal of Political Science*. Vol. 25, no. 1, s. 137-143.
- PETTERSEN, P. A.; ROSE, L. E. (2007). The Dog That Didn't Bark: Would Increased Electoral Turnout Make a Difference? *Electoral Studies*. Vol. 26, no. 3, s. 574-588.
- ROBINSON, W. S. (1950). Ecological correlations and the behaviour of individuals. *American Sociological Review*. Vol. 15, no. 3, s. 351-357.
- SMITH, M. L.; MATĚJŮ, P. (2011). Restratifikace české politiky. Vývoj třídně podmíněného volebního chování v České republice v letech 1992-2010. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Vol. 47, no. 1, s. 33-59.
- TUCKER, H. J.; VEDLITZ, A. (1986). Does Heavy Turnout Help Democrats in Presidential Elections? *American Political Science Review*. Vol. 80, no. 4, s. 1291-1298.
- TWORZECKI, H. (2003). *Learning to Choose: Electoral Politics in East-Central Europe*. 1st ed. Stanford: Stanford University Press. 304 s. ISBN 9780804744072.
- VLACHOVÁ, K. (2001). Party Identification in the Czech Republic: Inter-party Hostility and Party Preference. *Communist and Post-Communist Studies*. Vol. 34, s. 479-499.
- VLACHOVÁ, K. (2003). Dynamika pozitivní a negativní stranické identifikace v České republice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Vol. 39, no. 4, s. 487-508.
- WOLFINGER, R. E.; ROSENSTONE, S. J. (1980). *Who Votes?* 1st ed. New Haven: Yale University Press. 158 s. ISBN 0-300-02552-1.